

Föreläsningar vid
Stockholms
högskola, VT 1892
: L 40:88 A /

Rydberg, Viktor,

HS L 40:88 A

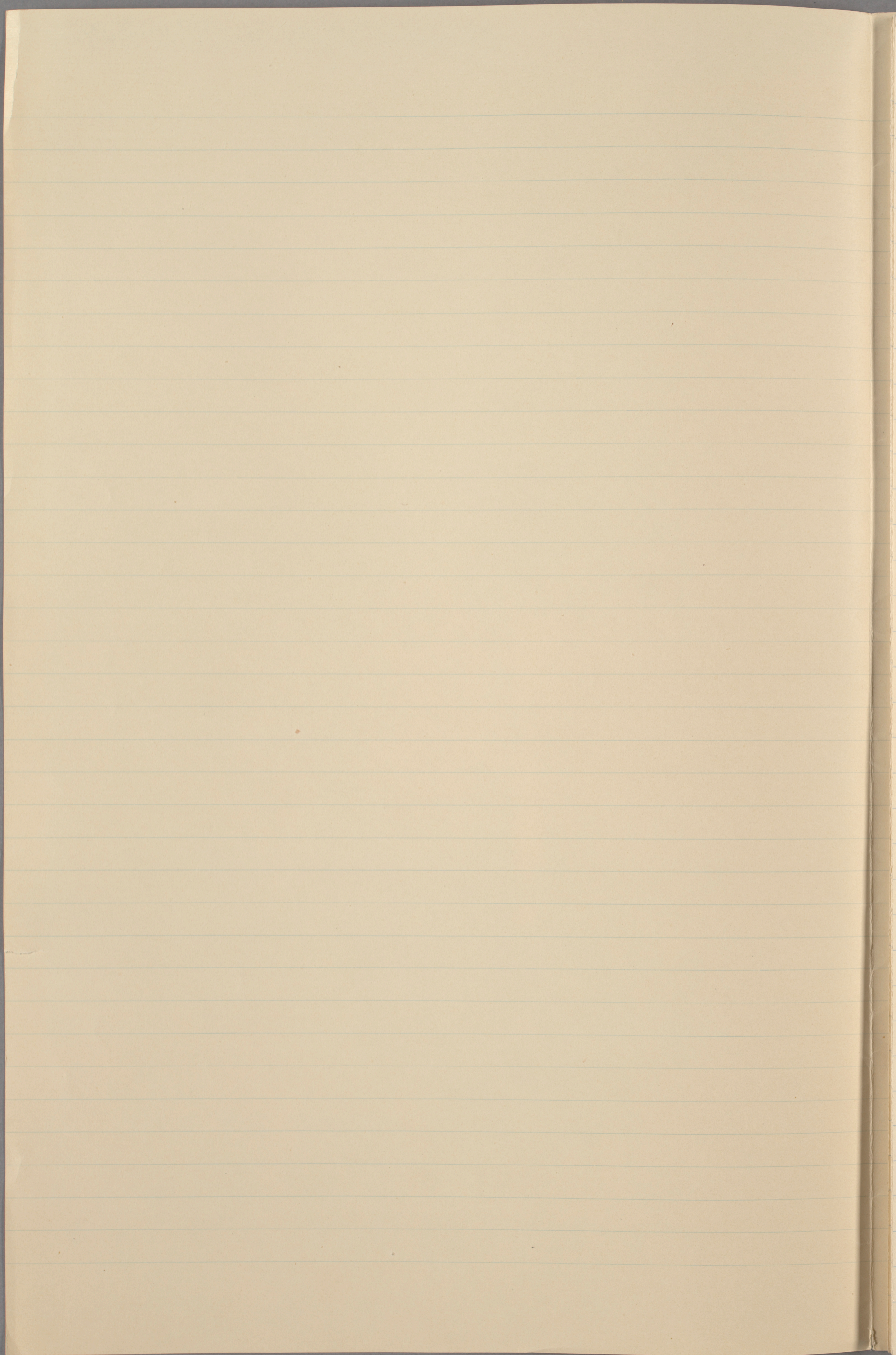
National Library
of Sweden

L 40: 88A: 22

22.

3/5 1892

(9 bl.)

3/5. 92.

upfyllade då nästan alla konstens grenar och därjämte den arkeologiska vetenskapen. Han ledde byggandet af St Petruskyrkan, och ~~tecknade~~ ^{vände} planer till palatser. Han gjorde teckningar till statuariska verk, han utförde en afgränsad inverkans på Kopperstickerkonsten, han gjorde mätningar i Rom's antika ruiner, studerade den antika konsten, ~~gjorde~~ ^{gjorde} försök till en karta öfver forntidens Rom i tråkigt på en ideal återställelse af den eviga staden.

Den beundrade Rafael väckte i målare, var hos alla, i lärt kärna honom närmare, förmed med kärlek och tillgifvenhet. Hans karakter var af vildestyrt rehet. Han var en äkta hjälpsamhet, grenulaga, finkänslig, välvillig, utan spår af höghed. Naturen hade begäpat denne sin älskling öfver med en vällyst lekfull förgning och ädelhet i det yttre rättet att vara.

Med rätta anmärker Burckhardt, att R:s högsta personliga egenskaper var icke af estetisk, utan af sedlig art: den ~~st~~ ärlighet och den viljestyrka, hvarmed han i hvarje ögonblick eftersträpade hvad han då betraktade i det högsta sköna. Han höll icke ut på hvad han förvärfvat; han stannade icke i Pietro Peruzino, och andra vid att lepa på röntorna af det förvärfvade, och han skulle aldrig ha gjort det. | Särskildt fördenksell påtränger sig på honom, hvad han vidare skulle ha utvärtat, om han fått lepa.

Man anade vid underrättelsen om hans död, att konstens guldålder nåkades sitt slut, och ~~enig~~ samtidigt kom underrättelsen, att Michel Angelo låg illa sjuk i Florens. Och det firades som en varsel om ett stundande förfall, att det vatikanska palatset, skådeplatsen, för Rafaels storverk, samtidigt därmed visade stora ^{reminor} spricker i murarna, och hotade att instörtas.

Änna några tid efter Rafaels död fortfor hans skola, d. v. s. den skara lärjungar han samlat kring sig, bland hv. Giulio Romano och Francesco Penni vor de förnämligaste. Men smärningom förblekade Rafaels fördomar för Michel Angelos stigande inflytelse - ell. st. öfverlefade honom med 44 år - och den i Rom samlade konstvärskretsen sprängdes dessutom genom den ^{olika, d. d. d. d. d.} ~~plundring~~ ^{plundring} Rom underställes, ^{år 1527} då Georg Franksborgs landsknektar, till störst delen lutheraner, stormade staden och plundrade den. Giulio Romano begaf sig då

3/5. 92.

Raimondi

till Mantua; Mark-utonio, den store Kopparstickaren, hvars grafstickel spidit öfver en stor del af Europa, bekantskap med Rafaels verk, flyttade tillbaka till Bologna; Giovanni da Udine, Rafaels sticklige medarbetare i det i. k. grötteskulpteriet, återvände till sin hemort, i den som dekortionsmålare berömd och med den antika mytvärlden märkvärdigt pittoresque Polydoro da Caravaggio utvandrade till Syditalien. Lokal Malone i mellersta Italien för-
 lorde vid samma tid sin hjälptändiga betydelse efter att ha lepat den ärofulla tillvaro, s. jag outalad. Den venetianska skolan fortfor dock länge att blomstras. Till hvar kommer jag sedan.

Giulio Romano, R:s förnämligste lärjunge, s. vid R:s död var 28 år gammal, är, märkvärdigt nog, den förste infödde romaren bland renessansmålarna. Han var R:s älskling, och fick, då R. var utom barn, äfven honom. Olika är, handraden ha bedömt Giulio Romano mycket olika. Clemens VII, s. var påpe, tre år efter R:s död, menade, att ingen gerna kunde ha ^{stäl} att se de rann R. målat i Vatikanen, sedan han sett hvad Giulio Romano målat där. Den nästföljande tiden protestade väl i sigon mån på detta omdöme, men s. en af världens största målare gällde Giulio ända oaktadt i nästan 300 år. Först på 1700-talet vägrade en italiensk konstkoncere med skärfva kritiken ett och annat af hans verk. Konstkritiken i vårt eget århundrade senare hälft har varit tämlig enig om den plats Giulio R. har att iutaga i konsthistorien. Han är rennessansens förste man till tiden och till inflytandet på de följande målaregenerationerna. Han öppnar dörren till dekadensen och träder själv öfver tröskeln. Det kan ju ha nit intresse att höra några af dessa omdömen. Franz Kugler önskar, att Giulio, saknar Rafaels finhårla, grace och kyrka sinne; men förstår att med rätta drag utveckla ett kächt i friskt naturligt, ^{obehagligt} oberrande af det djupare hjälpligt. Burckhardt beömmar hans lättvriga outtröttliga fantasi, s. gör striftig äfven på naturalismens område; men allvar och vördnad för sin Konsts fordingar saknar han; han blir målningfabrikant och han faller slutligen till en gräslös förvildning. Jean Paul Richter har värt att förstå, huru Rafael kunnat låta Giulio R. deltaga i hans arbeten, då Giulios tunga tegelsjögade kamation och hans Kroppers ofta degra former äro ofirenliga med Rafaels teknik. Äfven Anton Springer säger, att endast i de drag kan skönjas, att Giulio Romano.

3/8 92.

3/5 92.

gudarna. Hela den öfriga gudarskaran, mer än 60 figurer i öfver-
 märklig storhetlek, är gripna af järskräkche och stormar, de
 flesta i riktning ned mot åskådaren, undan i vild flykt,
 Men ^{snärte,} kan befara, att de skola falla öfver ens hufvad, och att rind-
 templet på sina svaga molngrundvalar skola gifva dem sälskap. ||
 Det hela gifva intryck af en sammansviftande värld i smält. || Tak-
 målningen är hållet i det af målarna r. k. godperspektivet,
 detsamma s. Mantegna och Meozzo da Forlì degaquet, och de därpå
 nödvändiggjorda djärpa firkortningarna äro utförda i Messorikt.
 Det hela är ett effektfullt konststycke snarare än ett konstverk;
 men det blef föremål för det följande Konstnärsläkets gräusliga,
 beundran och har i sin mån medverkat till att nedvrida smaken.

Det var hertigen Federico II af hert. Gonzaga, s. år 1524 kallade
 Giulio R. till Mantua. Giulio, s. var äfven var framstående arkitekt
 byggde där åt honom det s. k. palatset del Te, ^{och ett af de mest omfattande}
 palats i Europa, och smyckade dess väggar med sina ^{biels} fantastiska, och
 eller rimligt glödande fresker. Till de rimligt glödande hör hans fram-
 ställning i samma palats af sagan om Amor och Psyke. Han hade fört
 målat samma saga i Villa Farnesina i Rom, men då efter Rafaels
 ritningar. Nu ville han visa, huru han själv ville ha den framställd,
 och han målade då hvad s. amor var hans ^{om sina rika kärlekscent} yppersta verk, men s. lägger
 minst lika mycket sin på den fyriska rimligheten s. på skönhets-
 rimet. Äfven s. djurmålare uppträder han i palatset del Te, och
 då med verklig beundransvärdt mästerschaft.

N° 120. Giulio Romano öfverköptes af hert. Federico Gonzaga
 med beställningar, likasom med ärebetygelser. Både s. arkitekt och
 målare förvandlade han Mantua, & man kan nästan säga, till ett
 stort jättenonument öfver sitt eget Konstnärskap. Tack vare den
 talrika lärjungeskara, hvarmed han där var omgifven, hade han ^{och}
 tid att fullgöra alla beställningarna, af hvilka hans lifliga fantasi
 snarare eggades än tyngdes. Här meddelas en episod från en af
 freskerna hvarmed han betröfde väggarna i en sal i det hertigliza palatset.
 Freskerna framställa scener ur trojanska kriget och väckte stort
 uppmärksamhet. Fresker vittna om ett grundligt ^{af antiken} studium. Så arkeologiskt
 troget hade grekiska vapen, rustningar och vapner aldrig fört blifvit

3/5 92.

jättstücken)

framställda. Till och med de forngrekiska hästarnes *Siena* kupraden hade han på något sätt fått kunnighet om och han har återgivit. ~~Från~~ ^{den} Scenerna äro lifliga, men rieherna äro redan sökte ~~o~~, manererade och delvis öfverdrifna. Konstans syndafall är med Giulio Romano redan inne. Han är Naiviteten är borta, och effektsakeriet dyker skyttar fram.

de målningarna, i hvilka

N: 121. Bland Giulio Romanos behandlat kyrkliga ämnen, meddelas här i afbildning en, som kanske är hans allra bästa i den vägen, ehuru den lika litet som hans andra af samma slag kan sägas ~~ämnas~~ ^{väna} om vittnesbörd om religiös uppfattning. Det är icke annat än ett genrestycke, men som vidant älskligt och behagfullt. Det är känt under namnet "madonnan med tvättfatet" och finnes nu i Dreidenurgalleriet. Maria håller Jesusbarnet. Nicodemus i tvättfatet. Johannes gjuter vatten på honom. Bakom Maria står Elisabet med häudduken, och bakom Johannes ^{ser man} står Josef.

Giulio Romanos afled i Mantua år 1546. Han ^{gjorde} var sina arkeologiska studier, s. gjorde han sig förtrogen i det då tiden var möjligt, med det antika lifets yttre firteckner, fullföljde han Mantuans riktning i blef i det afseendet lärre om firsyn för flere generationer af konstnärer. Till lynnet var han en rikelig naturalist, som skulle vint sig än mer som vidan, om han icke blifvit uppförad i Rafael af den idealistiske Rafael och om han icke varit ett verkligt geni, ty det var han dock, utrustad, som han var, var en rikt skapande, inblikningskraft. - III

mästare

Under mina föreläsningarna om medeltidens konst, hade jag tillfälle att tala om den vacker o egendomliga toskanska bergstaden Siena, s. på Cimabues i Giotto's dagar egde ^{sådana s. Duccio, Domenico Martini o Antonio Lorenzetti,} mästare, s. framgångsrikt täflade med de florentinske mästarne. På 1400-talet däremot lefde konsten i Siena ett svagt lif; men under femtonhundratalets blomstringstid lefde hon en pånyttförd tillvaro genom en till Siena invandrad mästare, den af mig förut omnämnde Giovanni-Antonio de Bazzi, i konst-historien o hos allmänheten mest känd under ökenamnet Todoma, s. han hade gifvit mig hjälp och hvormed det roade han, äfven redan han blifvit adlad, att teckna mig på såväl o officiella dokument om i enskilda skrifter. Jag kan meddelat, att det var han, s. höll på att måla signaturkammaren i Vatikanen, då Rafael fick i uppdrag att göra det, och att Rafael, s. hjälpte sig på öfror, att han på ~~sin~~ så ogramsliga sätt måste

3/5 92

utövning

de Bazzi, porträtterade han bredvid sig själv i en af rignaturkammarens väggmålningar. De Bazzi var, liksom Rafael, ett naturligt ähklingsbarn, begåfvad med snille, kroppslig skönhet och den lifligaste skönhetskänsla. Men han var utan Rafachs allvar: han var ~~en~~ ^{en} ~~varmljufvig~~, lätt-
 sinnig, och nyckfull, ~~karaktär~~ ^{hän} ~~hängifven~~ ^{åt} ~~upplig~~ ^{och} ~~griller~~, ^{en} ~~mer~~ ^{nean} ~~sagt~~ ^{utan} ~~: en~~ ^{stoliga} ~~bakmenator~~ ^{och}
 utan ^{lust} ~~egentligt~~ ^{att} ~~beskrifnings~~ ^{med} ~~och~~ ^{arbetet} studier vinna det mål, s. hans snille ~~annars~~ ^{kunde} ~~ha~~ ^{hunnit}.
 Han arbetade visserligen flitigt nog, men ^{från} ~~var~~ ^{arbeten} ~~det~~ ^{en} ~~sj~~ ^{lätt}. Hans penrel var ~~stundom~~ ^{en} ~~en~~ ^{ett}
 brokredskap, hvarmed han utan förberedelser framträdde de skönaste kvinno-, ungdoms- och
 gossegestalter; men ofta hände också, att hans figurer sakna ~~skulpt~~ ^{skulpt} under det fint modellande
 hullet, och hans kompositioner äro nästan alla af ~~löst~~ ^{löst} slag. Bemedlare har emellertid de
 Bazzi haft i alla tider, mest kanske i vår egen, och står han icke i den förtäliga klassen af
 de alla högte renässanskonstnären, står han dem likväl allra närmast.

N:o 122. Det var i Leonardo da Vincis ~~hela~~ ^{period} ~~utvecklad~~ ^{utvecklad} ~~ny~~ ^{ny} ~~till~~ ^{till} ~~konst-~~
 när, ~~ö~~ ^ö ~~hans~~ ^{hans} ~~första~~ ^{första} ~~målningar~~ ^{målningar} i Siena bär ännu spår ~~deraf~~. Till dem höra 26 freskor, s.
 han utspjade i benediktinklostret Monte Oliveto, bland hvilka en, beklagligen skadad, vises
 här i afbildning. Den föreställer den helige Benediktus, då han s. ungdom icke ledet munkkapen.)
 Lemna bildskulpt ~~en~~ ^{kan} ~~att~~ ^{att} ~~uppvisa~~ ^{uppvisa} ~~ungdoms~~ ^{ungdoms} ~~gestalter~~ ^{gestalter} och en flickgestalt af utmärkligt
 skönhet, ~~och~~ ^{och} ~~en~~ ^{en} ~~kor~~ ^{kor} ~~bärande~~ ^{bärande} ~~Christus~~, ^{Christus} ~~som~~ ^{som} ~~är~~ ^{är} ~~af~~ ^{af} ~~den~~ ^{den} ~~mest~~ ^{mest} ~~gröpande~~ ^{gröpande} ~~verkan~~. Och med en
 man målade detta, gjorde ~~han~~ ^{de} ~~stundliga~~ ^{stundliga} ~~upptåg~~ ^{upptåg} i klostret, ~~han~~ ^{han} ~~af~~ ^{af} ~~små~~ ^{små} ~~de~~ ^{de} ~~allvar~~ ^{allvar} ~~små~~
 munkarne karikeradt med tjocka näsor ~~ö~~ ^ö ~~öfvermå~~ ^{öfvermå} ~~hakar~~ ^{hakar} och afbildade sig själv i
 en af freskorna, omgifven af ~~en~~ ^{en} ~~kor~~ ^{kor} ~~par~~ ^{par}, en ap ~~ö~~ ^ö ~~andra~~ ^{andra} ~~djur~~. Sådana hade han
 alltid i ritte han, ~~ö~~ ^ö ~~hans~~ ^{hans} ~~talade~~ ^{talade} ~~kor~~ ^{kor} ~~par~~ ^{par} ~~voro~~ ^{voro} ~~kända~~ ^{kända} ~~öfver~~ ^{öfver} ~~Italien~~.
 Han har från ~~den~~ ^{den} ~~mest~~ ^{mest} ~~utvecklade~~ ^{utvecklade} ~~konstnären~~
 hans äldre år ett dokument, hvare han lemnar stadens registret en
 förteckning på sina egodelar. Hade ~~den~~ ^{en} ~~den~~ ^{den} ~~förteckning~~ ^{förteckning} ~~blifvit~~ ^{blifvit} ~~inlämnad~~
 till magistraten i någon af våra städer, skulle upphofsmanen troligen
 blifvit ständ för otillbörligt skifsätt. Jag ~~meddelar~~ ^{meddelar} ~~därför~~ ^{därför} ~~med~~ ^{med}
 delar s. s. betecknande för mannens lyner. "Jag Giovanni Soloma, låter er,
 mina ärade medborgare, veta härmed veta, att jag vil nya brunnen eger
 en trädgård, s. jag besår, med andra skilda; att jag ^{egen} ~~har~~ i Vallerorri ett
 öfret hus, s. jag bebör, och en process med Niccolò de Libri; att jag har ett
 stall med åtta hästar, s. äro mina laura + stallvagnen är jag själv; att
 jag har en kor, s. kan tala och skall lära en teologisk ära, s. jag håller
 i bur, att tala; att jag har en uggle, för att skrämna häxor, två safsölar,
 två heuder, två kattor, sparpar ~~ö~~ ^ö ~~andra~~ ^{andra} ~~off~~ ^{off} ~~fåglar~~, sex höns med adelta kyck-
 lingar och en mängd andra fjäderfä; samt slutligen att jag eger tre
 förkräcliga fruntimmer ~~ö~~ ^ö ~~30~~ ³⁰ ~~vuxna~~ ^{vuxna} ~~barn~~ och två på grund darsf.

3/5 92.

Örn fritagas från ^{en} kommunal skatter. ~~Det~~

N: 123. Två gånger, år 1507 & 1514, kallades de Barzi från Siena till Rom af den rike bankiren Agostino Chigi, den senare gången för att måla Chigis sängkammare i Villa Farnesina. De Barzi smyckade väggarna med scener ur mytologien och historien, bland dem en, s. återgifven här och föreställa Alexander den Store bröllop med Roxane. Idén till denna präktiga målning fick de Barzi från den forhelletiska författaren Lukianos, som har beskrifvit för oss en målning med samma ämne, ^{utspild af ett verk} gjord af Aktion, s. befde i 2de århundradet f. X. c. Den Röna Roxane sitter med säkert blick på den präktiga brudsängen, omgifven af ankoriner. Till vänster aflägsna sig Himeriuvorna. De se ena synbarligen öfver det intagande skådespelet. Å andra sidan närmar sig brudgummen, Alexander d. Store, & öfverräcker drottningkronan till sin brud. En ankorin leder honom fram & pekar på Roxane; andra ankoriner ha lyftat väggförlängel & dräpent det mellan sig, ^{eller} andra de väpa i befunder taket och skjuta kärlekspelar från sina bågvar. På något afstånd står som brudriddare Alexander sin Hefaktion med bröllopspacken i ena handen och den andra ^{håller} på äktenskapsguden Hymenaios. Kompositionen saknar, så ofta nästan alla de Barzi kompositioner, inre sammanslutning; men den stora mängden af vackra gestalter ~~kan~~ ^{har} tytt all kritik. Roxanen lifvad är ett konstas yppersta kvinnoaktpruder. Åfven för påven Leo X målade de Barzi, ~~Leo gaf honom adelsbref till tröst för att han lätit de Barzi vika för Rafael, vid de~~ ^{vär} de vatikanska stanzerna målades.

N: 124 År 1517 var de Barzi åter i Siena, där han stannade flere år, sysslade med att pryda rådhuset därstädes & åtskilliga kyrkor och kapell med fresker. I ~~ett~~ ^{ett} Katarinakapellet i kyrkan ~~Domini~~ ^{San Domenico} har han målats den fresk, s. här i afbildning visas och kallas "den heliga Katarinas värmakt". Den Katarina, s. här menas, är den riktbara och ^{i sin art} beundransvärda dottern af en färgare i Siena, Italiens mest findre helgon, de fattigas och sjukas hängifna vän och ^{vårdarinna} hjälpsamma påfvarnas ridgifvarinna. Det troddes om henne, och hon hörde det själv, att Jesus hade bytt kjärta med henne och tröskt sina märken på hennes kropp. Fresken framställer just det

3/5. 92.

ögonblick, då detta sker, och hon, värdaktig af den saliga
 smärta, som det förorsakar, sjunker i två Klosternystrans armarna.
 Öfrån henne sväper Kristus, som med en rörelse af sin högra
 hand frambringa rismärkena som vedornäten af hans nåd
 och hennes euhet med honom. Man ser ^{ett af} en rismärke ^{uppsatt}
 på hennes släppt nedhängande högra hand. ^{världsliga} Den rika renad-
 samsornamentiken bryter sig egendomligt mot detta denna
 extatiska scen. Landskapet i bakgrunden her, liksom nä-
 stan alla de Bazzis landskap, en förvånande likhet med
 de landskapsbilder från den antika tiden, s. blifvit i vårt
 århundrade upptäckta, ~~och~~ antagligen har likväl Bazzi aldrig
 sett någon sådan. Örneryggen å pilasterna påminna starkt om
 Raphael och Giovanni da Udines i Vatikanen. ^{dekorationsstil} Den ~~dekorations~~
 är, som bekant, kändad från scitiken, från ruinerne af Nervs
 gyllene palats och Titus' termener.

De Bazzi afled i Siena år 1549, 72 år gammal. Den
 lyckliga, s. vederfört Giovanni Mellini och Tizian, som vordo mycket
 älsade, att bibehålla sin skapande konstnärspinnåga och sin
 blick för färgerna friska och klara ända till det sista, kom
 icke de Bazzi till del. Hans älderdomsarbeten äro svaga
 och ^{opivilligt} uppfyllde af de fel, som han i sin ungdom och sina mannaår
 begått ~~ofta~~ gjorde sig skyldig till, ^{till, men} ~~och~~ af slarv och lättinnighet
 af ~~af~~ Han var en utmärkt begådd natur på det rena
 konstnärsligas område; däremot ^{och} ~~han~~ ^{han} begådd på det redligt all-
 varigt, hvar för han ej heller blef hvad han annan kunnat bli.
 Den en af de samtida riktningarna inom konsten ~~och~~ ser
 emellertid i honom sin förelöpare och förläta honom hans
 slarv i teckningen för hans kolorit och raska pencilströk,
 ehuru han slarvade äfven som kolorist. Han ^{äro} ~~är~~ ^{han} i hjälps
 verket mycket, som gör honom befordrad med konsten i våra
~~egna~~ ^{nya} ~~till~~ dagar, och ~~skall~~ alltid förbliva en af konsthistoriens
 intressanta företeelser.

3/5 92.

